

Medvaro

Unikt konstpedagogiskt samarbete i vårdmiljö

Ann Magnusson

Ann Magnusson, konstkonsult, projektledare för Medvaro

I maj 2019 var tiden inne för avrapportering av en nyskapande konstpedagogisk satsning inom svensk vård: det treåriga projektet Medvaro.

Platsen för detta utvecklingsarbete har varit Stockholms Sjukhem. Fokus har legat på att förmedla och levandegöra konst till boende, patienter, närstående och medarbetare.

Med berättelsen om Stockholms Sjukhems mångåriga satsning på konst och konstpedagogik hoppas vi nu – med detta temanummer av Socialmedicinsk tidskrift – kunna sprida idéerna även till andra vårdmiljöer. Inledningsvis antyds nedan Stockholms Sjukhems förhistoria, där konsten länge betraktats som en värdefull komponent i det vårdande arbetet, liksom förnyelsen av konstinnehavet 2011-2015. I de följande artiklarna beskrivs dels detta förnyelsearbete, dels mer grundligt i text och bild projektet Medvaro, genomfört under åren 2016-2019.

Helhetssynen satt i väggarna

När Stockholms Sjukhem grundades år 1867 var det en modernitet, ett tecken på hur Stockholm höll på att bli en storstad. Det var det första sjukhemmet i Sverige för obotligt och kroniskt kroppssjuka. Själva ordet sjukhem myntades i samband med dess tillblivelse.

Idag bedriver Stockholms Sjukhem vård inom områdena geriatrik, palliativ vård, rehabilitering och äldreomsorg. Där finns även en husläkarmottagning. Stockholms Sjukhem är en idéburen vårdgivare som ägs och drivs av en stiftelse. Det innebär att vård och omsorg sker utan vinstsyfte. Verksamheten bedrivs utifrån vårdavtal med Region Stockholm och kommuner i Stockholms län.

Stockholms Sjukhem har även en enhet för forskning, utveckling och utbildning.

I mötet med boende och patienter fokuserar verksamheten på det friska i varje individ. Vistelsen på Stockholms Sjukhem ska ge möjlighet till ett bra liv utifrån var och ens förutsättningar. Sammanfattningsvis sker arbetet utifrån ett holistiskt synsätt, där synen på vård och omsorgsarbete omfattar hela människan. I detta arbete spelar miljöns utformning en viktig roll.

Vessels av Astrid Sylwan, 2013. Måleri på glas. Placering: Stockholms Sjukhems fasad vid huvudentrén. Foto: Åke E:son Lindman.

Förnyelse av konstinnehavet 2011-2015

Stockholms Sjukhems satsning på konst och vårdmiljö är tydlig genom hela dess historia.

Åren 2011–2015 genomfördes en omfattande nysatsning på konst i samband med framväxten av ett nytt vård- och omsorgsboende på Stockholms Sjukhem. Det befintliga konstinnehavet på cirka sexhundra konstverk – verk från förra sekelskiftet fram till modern tid – kompletterades med nya konstnärliga verk av samtida konstnärer. Tio konstnärer fick i uppdrag att ta fram konst specifikt för Stockholms Sjukhem. Dessutom köptes det in och placerades närmare 80 nya konstverk av samtida konstnärer.

Sammantaget representerar konstsamlingen idag ett brett urval av konstnärskap, tekniker och uttryck och innehåller flera betydande verk. Även delar av det gamla vård- och omsorgsboendet, en byggnad som uppfördes redan 1891, har byggts om under 2014-2015.

Ambitionen har varit att tillföra varierad, komplex och intresseväckande samtida konst och att integrera den befintliga konsten. Arbetet har genomförts i samarbete med representanter från Stockholms Sjukhem i form av en projekt- och en styrgrupp och i dialog med arkitekter och bygglledning.

Konsten i samtal och aktiviteter 2016-2019

Att konsten redan i förnyelseprojektet 2011-2015 var placerad utifrån en helhetstanke bildade en god grund för idén om att aktivera konstens roll i vårdarbetet.

För ett sådant konstpedagogiskt utvecklingsarbete avsatte Stockholms Sjukhem medel för under perioden 2016–2019. Jag fick förtroendet att leda också detta projekt. Under projektnamnet Medvaro har arbetet inriktats på att stärka konstens roll på Stockholms Sjukhem och låta den bli en mer påtaglig resurs och värdeskapande faktor i mötet mellan vårdtagare och vårdgivare.

I denna avrapportering får läsaren framför allt ta del av den centrala delen av satsningen i Medvaro, det vill säga de aktiviteter som har anordnats för boende, patienter och medarbetare varje vecka inom Stockholms Sjukhem:

Konststunder – samtal om konst, i samarbete med Nationalmuseums konstpedagogiska avdelning representerad av Lena Eriksson och Jeanette Rangner. Nationalmuseum har tidigare genomfört ett landsomfattande museiprojekt *Möten med minnen* vilket vände sig till personer med demenssjukdom och deras anhöriga. Grunden finns i ett prisbelönt program för alzheimersjuka som tagits fram vid MoMA, Museum of Modern Art i New York.

Konstgöra – eget skapande, i samarbete med konstnär och konstpedagog Ylva Trapp med erfarenhet från skapandeprocesser i äldrevård.

Vi får höra sjukhusdirektör Karin Thalén reflektera över konstetsatsningarna, liksom silviasystemen Jarek Raubo som regelbundet medverkat i organiserandet av projektet Medvaros gruppövningar. Boendes och patienters röster finns med i olika projektbeskrivningar.

Även forskningsstudien *Existentiella möten kring konst i vården* av Jonna Hjertström Lappalainen presenteras.

Slutligen presenteras även ett urval texter av Marcia Sá Cavalcante Schuback och Sophie Allgårdh, tidigare publicerade inom ramarna för de senaste årens konstetsatsning.

Konsten gör något med oss

Konsten representerar för många den omsorg, den närvaro och det tilltal som människor är i starkt behov av i en utsatt situation.

Som komplement till vården och kontakten med medarbetare och närstående kan konsten påverka oss på ett djupt existentiellt plan och ge återverkningar i en ständigt pågående inre regeneration. Det handlar därför inte enbart om vad konsten är utan vad den gör med oss.

Att arbeta med konst i vårdmiljöer, eller andra typer av offentliga miljöer, innebär att man möts av olika smakriktningar och föreställningar om vad konst är eller ska vara. Rummet och miljön är ramverket. Det blir tydligt att vård-

miljön till sin karaktär inte bara är fysisk utan också psykosocial. Därmed förkroppsligar den, i förtätad form, den värld där ytterligheterna i vår existens synliggörs.

I Stockholms Sjukhems fall berikar konsten miljön med flera lager av estetiska och immateriella värden. Konsten lever där i viss mening sitt eget liv och tillför något utöver det vi kan föreställa oss. Varje konstverk, framställt av någon, kan ge den som tar del av det en individuell och subjektiv erfarenhet i form av minnen, tankar och olika känslor.

Det är påtagligt hur mötena kring konsten i Medvaro har fått betydelse för patienter, boende, anhöriga och personal och många gånger medfört upplevelser av ökad livskvalitet. Den lockar fram och för tankarna till dofter, ljud, smaker, taktila sensationer och drömmar. Detta kan bli till ett stöd när vi handskas med smärta, sorg och upplevelser av förlust. Konsten kan också påminna oss – och dem som finns omkring oss – om vilka vi är eller har varit och om det vi längtar till. Den ger oss fler perspektiv på det förflutna, nuet och framtiden.

Vår förhoppning är nu att föreliggande dokumentation av Medvaro-projektet kan inspirera och stödja andra inom vården och konsten som vill arbeta med liknande inriktning. Stockholms Sjukhems ambition för egen del är att Medvaro ska leva kvar i olika former och ge återverkningar även i det fortsatta vård- och omsorgsarbetet.

Jag vill rikta ett stort tack till Stockholms Sjukhem och till alla dem som medverkat i projektet, inte minst till konstnärerna som berikat vård- och omsorgsboendet med unika verk.